

PAVLUS'UN AHLAK ANLAYIŞI

*Fuat AYDIN**

St. Paul's Understanding of Ethics

The most important figure in the history of Christianity after death of Christ is Paul. His importance emerges from the role that he played in establishing Christianity as a separate religion different from Judaism. Paul proclaimed that Law of Jews (Torah) was abolished and the believers in Christ must act according to the new law, not to the old. The new law was an ethical code that was generated by Christ. There are same good and bad deeds/things and according to Paul, and the believers have the ability to choose good and bad deeds/things.

Keywords: Paul, ethic, law, good action, bad action, ability to choose

Anahtar kelimeler: Pavlus, ahlak, yasa, iyi fiil, kötü fiil, seçme yeteneği

Hız. İsa sonrası Hıristiyan dinî tarihinin, en önemli şahsiyetinin/lerinden birinin Pavlus olduğu hususunda çok az bir tereddüt vardır. Onun önemi, Hıristiyan dinin kuruluş aşamasında kurucusunun yönlendirmesinden mahrum olması ve böyle bir yönlendirilme ihtiyacının karşılamasında oynadığı rolde daha net bir şekilde ortaya çıkar. Bu rolün Hıristiyan dinindeki etkisini, Tanrı düşüncesi, Hız. İsa'nın şahsiyeti ve Musa Şeriat'ının yeni dindeki yeri, eskatoloji ve Hıristiyanlığın Yahudilikten ayrı müstakil bir din haline gelmesi vs. gibi her alanda görmek mümkündür.

Ahlak, genelde dinlerin ve özelde ise Hıristiyanlığın hedefleri arasında en önemli yeri işgal eder. Hatta, Hıristiyanlığın Musa Şeriat'ının -kısmen- reddiyle, yaptırım olarak yalnızca ahlaki emirleri kabul ettiğini ve bu yüzden de, mahza ahlaka dayandığı -genel bir kabul görmeme ihtimaline rağmen- söylenebilir. Pavlus'un Hıristiyan dininin teşekkül dönemindeki önemi ve ahlakın da mezkur gerekçeden dolayı Hıristiyan dini için ehemmiyetinden sebebiyle, Pavlus'un ahlak anlayışı bu makalenin konusunu teşkil edecektir. Bu çalışmada sırayla, Pavlus'un ahlak anlayışını anlama çabaları; onun ahlak anlayışı, bu ahlak

* Sakarya Üniv. İlahiyat Fak. Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğr. üyesi, Yrd. Doç. Dr

anlayışının temeli, ahlaken iyi olarak kabul ettiği davranışlarla ahlaki olmayan davranışlar, sosyal ahlak, eskatolojinin Pavlus'un din anlayışındaki mühim yerinden dolayı onun ahlak anlayışının eskatolojiyle ilişkisi ve son olarak kısaca da olsa, Pavlus'un ahlak anlayışının arka planı ele alınacaktır.

PAVLUS'UN AHLAK ANLAYIŞINI ANLAMA ÇABALARI

Patristik yazarlar, ortaçağ skolastikleri ve Reformasyon dönemi teologları Pavlus'un ahlak öğretilerini, moral teolojiye dair çalışmalarında ele almışlardır. Reform sonrası Pavlus'un ahlak anlayışı üzerine yapılan çalışmalarda, iman ve Şeriat'ten kurtulmaya yönelik Reformasyon tartışmaları hakimdir¹. Bu yüzden, bir kısım yazarlar, Pavlus'u bu etkiden arı bir şekilde okumaya ve onun ahlak anlayışını temellendirmeye çalışmışlardır.

Mesela, Schwetizer, Pavlus'un ahlak anlayışını üzerindeki, reformasyonun etkisi olan aklanma doktrininden kurtararak eskatolojik yönünü vurgulamaya çalışır. Onun ahlakının, geçici bir karaktere sahip olduğunu ve bu ahlakın Hıristiyan'ın, "Mesih'in ölümü ve dirilişine katılması" anlamındaki bir mistik anlayışta temellendiğini ortaya koymayı hedefler. Ancak buna rağmen Schweitzer, bu doktrini, tam olarak Pavlus'un mistik doktrini değil, etik doktrini olarak, isimlendirir².

Bultmann ise, Pavlusçu ahlakın, imanla aklanma kavramından alındığını ortaya koymaya çalışır.

Bu iki çabayla ilgili olarak ise Sanders, Schweitzer'in Mesih'le bir olma hususundaki vurgusunda, Pavlus'un imanla aynı zamanda Ruh'un da alındığı şeklindeki ifadelerinin görmezden geldiğini; Bultmann'ın ise, Pavlus'un Ruh'a göre yürümenin aklanma olmayıp, Ruh'ta yaşam olmasının (Gal. 5/16-25; Rom. 8/1-17) noksanlığı dışında doğru olduğunu söyler³.

Schweitzer'in aralarını ayırmaya çalıştığı ve Reformasyon etkisi olan, imanla kurtuluş ve ahlak arasındaki ilişkiyi yeniden kuran Bultman, benzer bir ayrımı Pavlusçu *haber verme* "sen aklanmış bir hıristiyansın (*indicative*)" ile Pavlusçu *emir* "o zaman bir Hıristiyan gibi sev (*imperative*)" arasında yapar⁴.

¹ Joseph Fitzmyer, *Paul and His Theology, A Brief Sketch*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1967, s. 99.

² Fitzmyer, *a.g.e.*, s. 99, 69.

³ E. P. Sanders, *Paul and Palestinian Judaism, A Comparison of Pattern of Religion*, SCM Press Ltd., London, 1977, s. 439-40.

⁴ Leander E. Keck, *PAUL and His Letters*, Fortress Press, Philadelphia, Pennsylvania, 1979., s. 81; Fitzmyer, *Paul and His Theology*, s. 99; Ridderbos, *Paul: Outline Of His Theology*, s. 253.

Bultmann'ın ortaya koyduğu bu yaklaşım, Pavlus'un ahlakında ya da daha genel bir ifadeyle dünyaya bakışında önemli bir yere sahiptir. Bunlardan birincisi olan *haber verme* (indicative), Mesih'le ölme ve dirilmenin, onunla birleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan yeni durumla ilgilidir. O sadece *haber vermeye* yetinmez, bunun için gerekli olan şeyleri de yapmalarını ister. İşte bu da *emir* (imperative) kısmını oluşturur. *Haber verme* ve *emri* birbirinden ayrı düşünmek, Pavluscu anlamda vaadin ve kurtuluşun gerçekleşmemesi demektir (Rom. 5/13-14)".

Pavlus'un diğer bütün yaklaşımları gibi ahlak öğretisi de, mektuplarında sistematik bir tarzda takdim edilmez. Ahlak anlayışı ve ahlak kurallarına bakışı hep konjonktürel olarak ortaya konulmuştur. Ahlakla ilgili yaklaşımları, şartların ya da soruların güncellik kazandırmış olduğu şeyler olduğu rahatlıkla söylenebilir⁵. Yaklaşımlarının konjonktürel olması bazılarını, onun sistematik bir ahlak anlayışı ortaya koymayı düşünmediğini söylemeye kadar götürmüş, hatta bu tarz bir yaklaşım onun ahlak anlayışı ile ilgili tartışmalarda genel bir kabul görmüştür. Hans von Soden gibi, onun bu özelliğini, 'kutsal büyüklüğü' olarak kabul edenler bile vardır.

Pavlus'un ahlak anlayışının hedefi, Hıristiyan bir toplum inşa etmeye yöneliktir⁶. Bu yüzden de, Hıristiyan olmayanların davranışlarının şekillenmesiyle ilgilenmez⁷. Ona göre Hıristiyanlık saf ahlak olmadığı gibi, bizzatıhi ahlak da saf ahlak değildir; ahlak, onun bütün düşüncesinin temeli ve ayrılmaz bir parçası⁸ olduğundan Pavlus'da din ve ahlakın birbirinden ayrı olmaları asla düşünülemez. Ahlak her zaman dine bağlıdır (Rom. 1/21-25).

Ahlak anlayışını imanla aklanma düşüncesinden çıkartmadığı gibi, onun ahlak anlayışı, yeni ahitle de bağlantılı değildir. Ahlak anlayışı, hepsinden daha çok, Ruh'u almaya ilişkilidir⁹. Hıristiyanların hayatı çift yönlü bir özellik gösterir. Bir taraftan, Mesih'le birleşmiş olmaları sebebiyle onlar yeni dünyaya aittirler, mevcut dönemden kurtulmuşlar ve Mesih'in krallığına girmişlerdir (Kor. II 5/17; Gal.1/ 4). Diğer yandan, hala bedendedirler ve bu yüzden de mevcut

⁵ Pavlus'un bütün yaklaşımlarının konjonktürel olduğunu en güzel bir şekilde ifade eden cümle, M.A. Alexander'in Pavlus için kullandığı cümledir: "Pavlus 'ibnü'lvak'tir", M.A. Alexander, *The Ethics of St. Paul*, James Maclehose and Co. Ltd. London, 1910, s. 6; Ridderbos, *Paul: An Outline of His Theology*, s. 276.

⁶ Ridderbos, *a.g.e.*, s. 299.

⁷ Leander *a.g.e.*, s. 94; Ridderbos, *Paul: An Outline of His Theology*, s. 276.

⁸ D.E.H. Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 205, 209.

⁹ Sanders, *a.g.e.*, s. 513.

dünyaya aittirler (Gal. 2/20). Bu ikili hali yaşamak, Pavlus'un ahlaki davranış tarzının esasını oluşturur¹⁰.

Bu yüzde de, Cullmann'a göre, Pavlus'un bütün ahlaki, bir gerilim ahlaki olarak anlaşılabilir. Pavlus'un ahlaka dair ister bireysel isterse cemaatin bu dünya ile ilişkisiyle alakalı ahlak sorularına dair birbiriyle çelişik ifadeleri olsun; bunlar ancak "şimdiden" ile "henüz değil" arasındaki gerilimden hareket edilirse açıklanabilir. Bu, Pavlus'un mektuplarındaki ilgili yerlere bakılarak doğrulanabilir. Bu yaklaşım enc güzel ifadesini Korintlilere I. Mektup 7/29-31'de bulur:

"Kardeşler, şunu demek istiyorum, zaman daralmıştır. Bundan böylece, karısı olanlar karıları yokmuş gibi, yas tutanlar, yas tutmuyormuş gibi, sevinenler sevinmiyormuş gibi, malı olanlar malları yokmuş gibi, dünyadan yararlananlar alabildiğine yararlanmıyormuş gibi olsunlar. Çünkü dünyanın şimdiki hali geçicidir".

Burada Pavlus'un insanlardan istediği şey, onlardan olmayan çağı yaşıyormuş gibi davranmalarındır¹¹. Cullmann'a göre, ahlaki *emir*, her zaman bir *haber vermeden* kaynaklanır. Bunun sebebi ise, temel ilginin kurtuluş tarihine yönelik olmasıdır. *Emir*, kendi kendini geliştirme, kurtuluş tarihini kendi kendine açma ahlakıdır. Bu özelliğiyle de o, ne statik, nomistik ne de ahlâkî kurallara karşı bir özelliğe sahiptir. Bu yüzden de kurtuluş tarihinin bütün özellikleri, Pavlus'un ahlak anlayışında ortaya çıkartılabilir¹².

Kurtuluş tarihi, sürekli gelişmesi ve değişikliklere maruz kalması sebebiyle dinamik bir yapısı olduğundan dinamik bir ahlak anlayışına sahip olmak zorundadır. Pavlus'un ahlaki, kurtuluş tarihi anlayışında temellenmiş olduğu için onda, zamanın sonu anlayışının önemli bir yeri vardır. Uyulması gereken kurallar, spekülâtif bir düşünceden kaynaklanmak yerine, somut durumların bir gereği olarak istenir. Bu da "şu durumdasınız" "öyleyse şöyle davranın" şeklindeki bir tarzıdır. Ve bu tür yaklaşım Pavlus'un ahlak anlayışının en önemli tarafını oluşturur¹³.

"Şimdiden" ve "henüz değil" arasındaki gerilime uygun olarak bedeninin alt edilmesi, ancak henüz ortadan kaldırılamaması yaklaşımı, bir bütün olarak bu dünyanın yapısı için de geçerlidir. Dünyanın bu özelliğinin Pavlus'un ahlak anlayışı açısından önemli sonuçları vardır. Hıristiyanlara düşen görev, Tanrı'nın

¹⁰ Ridderbos, *a.g.e.*, s. 301.

¹¹ Oscar Cullmann, *Salvation in History*, SCM Press, London, 1967, s. 259.

¹² Cullmann, *a.g.e.*, s. 229.

¹³ Cullmann, *a.g.e.*, s. 233.

Krallığın gelişini bekleyerek tanrısal olarak düzenlenen bu yapı içinde onun ortadan kalkmakta olduğunu bilerek yaşamaktır. Pavlus ahlakının diyalektik yapısı bu yaklaşımda ortaya çıkar. Tanrı'nın iradesiyle varlığını devam ettiren bu yapıyı kabul etmeli, onda faaliyet göstermeyi sürdürmeli ve onu daha iyi hale getirmeye çalışmalı ancak, onun içinde kaybolunmamalı ve hiçbir zaman o, nihai hedef olarak görülmemelidir.

Yaşanan bu olgunun Tanrı tarafından devamının isteniyor olması, ahlaki normların bu devam eden yapıdan alınması gerektiği şeklindeki yanlış sonuca götürmemelidir. "Henüz değil" bilgisi ve beşeri günahın Tanrı'nın kurtarma planında bir yeri olması, ahlaki tavizler için bir bahane olamaz. Bütün davranışlar, Mesih'in gelişiyle başlayan, "şimdiden" mülhem olmalıdır. Bu "şimdiden" bilgisiyle birlikte "henüz değil" bilgisi, yalnızca tarihteki kurtuluş planını gerçekleştirmede birlikte faaliyet gösterme hususunda, Hıristiyanların vicdanlarını canlı tutma anlamında ahlaki bir etkiye sahiptir. Bu aynı zamanda ahlaki kararları karakterize eden şeydir.

Onun ahlaki, bir "ara dönem" ahlakıdır ve bu yüzden de karşılaşılan her bir durum için normların formüle edilmesi gerekmektedir. Pavlus'un "zamanın kısalığı"ndan çıkardığı "evli olanların evliymiş gibi yaşamamaları; sızlananların sızlanmıyormuş gibi, sevinenlerin sevinmiyormuş gibi davranmaları, alış veriş yapanları iyi şeyler satın almıyormuş gibi yapmaları" şeklindeki sonuç, kurtuluş tarihinin "şimdiden" ve "henüz değil"i tarafından karakterize edilen bütün ahlak anlayışının yol gösterici çizgisini oluşturur. Burada vurgu "değil" üzerinedir. Zira zaten olgu olarak hala bunlar yaşanmaktadır

Grant'a göre, Pavlus'un ahlak anlayışında orijinal olan hiçbir şey yoktur. Onun ahlaki ideal olarak ortaya koyduğu şeyler, her yerde bulunabilir. Bu yüzden de, Hıristiyan ahlak sistemi denilebilecek karakteristik bir şey yoktur¹⁴. Pavlus'un ahlak anlayışını diğerlerinden ayıran tek şey, ahlaki emirlerin şeriat ya da başka bir şey ile değil de, yalnızca Mesih'le ilişkilendirilmesidir. Bütün Hıristiyanların yapmaya çalıştığı şey, Mesih'e uygun bir hayat yaşamaktır. Pavlus'un vurgusu da budur: "Ben Mesih'i örnek aldığım gibi, siz de beni örnek alın" (Kor. I 11/1).

Pavlus'un ahlak anlayışındaki orijinalitenin azlığına rağmen onda yeni olan bir başka unsur da, istenilen davranışları yerine getirmede itici unsur olarak kabul edilen prensiptir: Söz konusu motive edici unsur, İsa Mesih vasıtasıyla,

¹⁴ Michael Grant, *Saint Paul*, Weidenfeld and Nicholsan, New York, 1976, s. 194. Grant'a göre Hıristiyan ahlaki, daha ziyade yahudi ahlaki kurallarının yeniden üretimidir.

Tanrı'nın devrimci aksiyonundan türer. Bu, esas itibariyle yeni bir anlayıştır. İyi davranışın bu olaydan kaynaklanması gerekmektedir¹⁵.

A. PAVLUS'UN AHLAK ANLAYIŞININ TEMELİ

Hıristiyanların davranış tarzının esasını oluşturan sevginin, detaylı, somut açıklaması olarak görülmesi gereken¹⁶ Pavlus'un ahlak anlayışının temelini, Tanrı'nın Mesihî olan İsa Mesih'in ölümü ve dirilmesinde ortaya koyduğu kurtarıcı faaliyeti oluşturur. Ahlakî davranış, Tanrı'nın Mesih'inin kurban olarak ölümüyle olmalarına imkan verdiği şeye uygun olacak olan davranıştır. Bu ahlakî ilgi, yukarıda da ifade edildiği gibi, Bultmann tarafından "*haber verme* ve *emir*" olarak isimlendirilir¹⁷. Yani, Mesih'te Tanrı'nın sizi dönüştürdüğü yeni varlığın, gerektirdiği karakterde olun ve onun gerektirdiği davranışı yapın. Bu yüzden de *emir*, manevi olarak olgunlaşmamışlar için ikincil bir uygulama özelliği taşımaz. Pavlus'un ilk mektuplarında ahlak, kutsallığın mevcut durumunu yargı gününe kadar korumak için bir vasıta¹⁸. '*Haber vermeden*' '*emir*'e geçiş, Romalılara Mektup'da açık hale gelmeye başlar¹⁹. Bu da Mesih'le bir olmanın, bu bir olmaya uygun davranmayı gerektirdiği şeklindeki bir anlayışa geçişin ifadesi olarak görülebilir²⁰.

Pavlus için *haber verme-emir* (indikatif-emperatif) şeması, apokaliptik kozmik bir yapıya sahiptir. *Emir*, birincil olarak 'ben nasıl kurtulacağım?' sorusunu değil, daha ziyade 'bu dünyanın tanrı karşıtı güçleri Mesih'te bu dünya adına benim kurtarıcı fiilimde nasıl karşı karşıya gelecekler?' sorusunu cevaplar.

¹⁵ Grant, *a.g.e.*, s. 97.

¹⁶ Fitzmyer, *Paul and His Theology*, s. 99.

¹⁷ S.C. Mott, "Ethics", D(ictionary) of P(aul) and his L(etters), ed.Gerald F. Hawthorne, Ralph P. Martin, Daniel G. Reid, Intersersity Prass, Leicester, 1993, s. 269. Bu "emir" tarzının helenistikyahudilikte bulunmayıp, İbrani hukuk dökümanlarında bulunması, Pavlus ve Ölü Deniz yazmalarını kaleme alan diğer yazarların da bu kullanımı *Mishna Demai*, *Derek Eretz*, *Rabba ve Zuta* gibi Rabbinik hukuk materyallerinden aldıklarını göstermektedir. Davies, "Ethics in The New Testemant", I(nterpreter) D(ictionary) of B(ible), New York, 1962, II, s. 175. D.E. H. Whiteley, *The Theology of St. Paul*, Oxford Basil Blackwell, 1972, s. 208.

¹⁸ Sel. I 5/23.

¹⁹ Rom. 6/2-11; Cullmann, *Salvation in History*, s. 329.1

²⁰ Rom. 6/12-23; Cullmann'a göre Pavlus'da yer alan, hangi konumda bulunduğunu haber vererek ondan bu konuma uygun davranmasını isteme şeklindeki Pavlus'un ahlak anlayışının temelini Eski Ahid'de de bulunduğunu söyler ve bu ahlak anlayışını da *kurtuluş ahlakı* olarak isimlendirir. *A.g.e.*, s. 330.

Pavlus ahlakını -Korintlilere Mektuplarındaki Ruh-beden ayırımı sebebiyle- Mesih'in ölümü ve dirilişi üzerine temellendirir. Korintlilere I. Mektup 15'de olduğu gibi yalnızca diriliş deliline dayanır. Mesih'in dirilişi gelecek bir bedensel dirilişi vaad eder. Bu yüzden de onun ahlak anlayışı *beden ahlakı* olarak da önemlidir²¹.

Onun ahlakı, üstadınıninki²² gibi eski-yeni ikileminin ikinci yarısına özgü bir ahlaktır. İnsanlar için, İsa Mesih'in ölmesi ve dirilmesiyle yeni bir dönem, beden ve hayat başlamıştır²³. Bu dönem, Tanrı'nın gücünün ve hakimiyetinin etkin olduğu bir dönemdir. Bu yeni dönemi, vaftiz temsil eder. İsa Mesih'le ölüp onunla yeniden dirilmeye inanan, eski olan her şeyi bırakmış, Mesih'le bir olarak benliğin hakimiyetini yitirdiği yeni bir bedene²⁴, Ruh'un, Tanrı'nın gücünün ve inayetinin hakim olduğu yeni bir hayata doğmuştur. Bu yüzden -teoride bile olsa²⁵- eskiden kendisinin kölesi olunan şeyler, bu özelliklerini yitirmişlerdir²⁶. Ancak bu, her şeyin mübah olduğu anlamına da gelmemektedir. Bu hayat, bir kölelikten, bir diğer köleliğe, Şeriat'ın köleliğinden doğruluğun köleliğine geçiştir. Ancak bu zamanın köleliği, zoraki bir şey değil, fakat gönüllü bir kabulden kaynaklanan bir köleliktir²⁷.

Tanrı'dan bağımsız bir ahlak anlayışı Pavlus için düşünülemez²⁸. Tanrı, kulun kendi maksadına uygun isteklerine göre hareket eder (Filip. 2/12/13). Mesela doğruluk, insanın Tanrı için yaşadığı hayatın sonucu değil, kurtuluşa

²¹ J. Christian Beker, *Paul The Apostle*, Fortress Press, Philadelphia, 1984, s. 175, 278.

²² W.D. Davies, "Ethics in The New Testament", IDB, II, 168.

²³ Davies, a.g.m., IDB, II, s. 173.

²⁴ "...Mesih İsa'ya ait olanlar, doğal benliğin tutku ve arzularıyla birlikte çarmlı getirilmişlerdir" Gal. 5/22-25.

²⁵ Teoride böyledir. Zira birazdan görüleceği üzere, ahlakî yargılar konusunda pek yeni bir şey yoktur. Pavlus'un ahlakî tavsiyelerinde daha ziyade, Eski Ahid ahlak kuralları hakimdir.

²⁶ Leander, *Paul and His Letters*, s.89. Bu yeni dönemdeki en büyük yenilik Pavlus tarafından Şeriat'e karşı takınılan tavidir. Bu konuyla ilgili yerde de ifade edildiği gibi, Şeriat'ın yahudi ırkının bir göstergesi olan kurallara karşı yok sayıcı, hatta daha kesin bir ifade ile Mesih'in Şeriat'ın sonu olduğu şeklinde bir tavır Pavlos tarafından savunulmuştur. Bkz. bu çalışmanın "Pavlus'un Şeriat Anlayışı" adlı bölüm.

²⁷ Rom. 6/15-20; Leander, *a.g.e.*, s.89. Pavlus'un Mesih'in Şeriat'ın sonu olduğunu, ilan etmesinin doğal bir sonucu olarak yeni Hıristiyan olanlar, haram-helal sınırlarının kalktığını düşünüp ona göre hareket etmeye başlamaları ve diğer havarilerin Pavlus'un helal-haram, iyi-kötü sınırlarının olmadığı eleştirisine bir karşılık olmak üzere, her şeyin serbest olmadığını vurgulayan bu ifadeleri kaleme almak zorunda kalmıştır.

²⁸ Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 209.

verilen bir lütuftur. İnsanın ahlakî başarısına değil, Tanrı'nın inayetine dayanır²⁹. Çünkü, ahlakî hayatı Tanrı'nın istediği anlamda başarmak, bireyin kendi gücünün ötesinde bir şeydir³⁰.

Pavlus'un ahlak anlayışını belirleyen temel unsurlardan bir diğeri de, sonun yakın olmasıdır³¹. Pavlus'un, İsa Mesih'in dönüşünün yakınlığı, -mektuplarının bir kısmında konuyla ilgili bazı değişik yaklaşımlar olsa da- onun her meseleye ela alışında hakim bir rol oynar. Sonun yakınlığı meselesi özellikle sosyal ahlak, evlilik gibi konularda kendini gösterir³².

B. AHLAKÎ DAVRANIŞTA ÖLÇÜ

Ahlak, yazılı hukuk dışında insanların birbirlerine karşı davranışlarını belirleyen kurallar bütünüdür. Bu kurallar mutlak olarak iyi ya da insanların yaşam tarzından kaynaklanmış kabul edilirler. İnsanların nasıl davranmaları gerektiğini belirler: İyi nedir, kötü nedir/doğru nedir, yanlış nedir'in? ölçüsünü koyarlar. Davranışlar, bu kurallara göre övgüye ya da yergiye hedef olurlar; doğru ya da yanlış olarak kabul edilirler. Doğru ve yanlışın ölçütlerinin neler olduğunun tespiti ve yaptırım güçleri onların kaynaklarının, uygulayıcıları tarafından ortak olarak kabulüne bağlıdır³³. Bu bütün ahlak ya da yaptırım gerektiren şeylerde, yasalar vb.inde böyle olduğu gibi Pavlus için de böyledir. O da, insanlardan yapmalarını istediği şeyleri, belli bir kabul, ortak kabul üzerine oturtmaya çalışır.

Pavlus, Mesih'in ölüp-dirilmesiyle yeni bir dönemin/toplumun oluşmaya başladığını ileri sürer. Bu yeni dönem, Hıristiyanların davranışlarını dikkate almak zorunda oldukları bir model işlevi görecektir³⁴. Sistematik olarak ele aldığı bir ahlak anlayışı geliştirmese de Pavlus, bu yeni dönemin dayanacağı ahlakî davranış normlarının dayanaklarının neler olduğunu yer yer zikreder³⁵. Bunları aşağıdaki gibi tespit etmek mümkündür.

²⁹ Fitzmayer, *Paul and His Theology*, s. 99.

³⁰ Alexander, *The Ethics of St. Paul*, s. 134.

³¹ Alexander, *a.g.e.*, s. 169.

³² Morgan, *The Religion and Theology of Paul*, s.185, 193.

³³ Ahlak'la ilgili olarak bkz. Ahmet Cevizci, "Ahlak", *Felsefe Sözlüğü*, Ekin, Ankara, 1996, s. 14-23; Bedia Akarsu, *Ahlak Öğretileri*, s. 8-10, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982; İbrahim Agah Çubukçu, *Ahlak Tarihinde Görüşler*, s. V, A.Ü.İ.F.Y., Ankara, 1994.

³⁴ Fitzmayer, *a.g.e.*, s. 99.

³⁵ Prudy, "Paul The Apostle", IDB, IV, 701.

İlahi dinlerde, ahlakî davranışlarda neyin iyi neyin kötü olduğunun kaynağı dinin sahibi olan Tanrı'dır. Bundan dolayı, iyi-kötü Tanrı tarafından belirlenmiş ve vahy edilmiştir; onlar, iman vasıtasıyla Tanrı'yla kurulan ilişkinin içeriğine dayanılarak sübjektif olarak temellendirilen bir şey değildir³⁶. “Kardeşlik sevgisi hakkında kimsenin size bir yazmasına gerek yoktur. Çünkü Tanrı size birbirinizi sevmeyi öğretti” ifadesi neyin doğru olduğuna dair gerekli vasıtaları doğrudan Tanrı'nın sağladığı anlamına gelir³⁷.

Tanrı'nın nazarında iyi ve kötünün neler olduğunu bilmenin yolu da O'nunla doğrudan bağlantısı olan kişilerin nasıl davrandıklarına bakmaktır. Böyle bakıldığında Rab İsa'nın sözleri -Pavlus'un mektuplarında çok az sayıda yer verilmiş olsa da³⁸- ve davranışları bir norm özelliği taşıdığı gibi³⁹ İsa da ideal bir insanın somut örneği olarak takdim edilir⁴⁰. Bu yüzden Pavlus, kendisinin Mesih'e uyduğu gibi, onların da kendisine uymalarını bağlılarından ister⁴¹.

Ruh, benliğin isteklerine zıt şeyler istediğinden onun davranış kuralları, benliğin hakim olduğu döneminkinden farklı olacaktır. İsa'nın ölüp ve dirilişi ile başlayan yeni dönemde, Ruh hakim bir rol oynadığından, Ruh'a sahip olmak onun isteklerine göre yaşamak anlamına gelmemektedir⁴². Ruh ahlakî hayatın

³⁶ Mott, “Ethics”, DPL, s. 27; Alexander, *The Ethics of Paul*, s. 32.

³⁷ Tanrı'nın ya da Mesih'in Şeriat'ı, Tanrı'nın ya da Mesih'in iradesi ahlakî bir norm olarak düşünülür. Rom. 7/22, 12/8; Kor. I 9/21; Gal. 6/2; Sel. I 4/9; Whiteley, a.g.e., s. 211.

³⁸ Johannes Weiss, *Earliest Christianity, A History of the Period 37-50*, Harper Torchbooks, Harper Brothers Publishers, New York, 1959, II, 554; William Morgon, *The Religion and Theology of Paul*, T&T Clark, Edinburg, 1917, s. 180. Bu konun geniş bir tartışması ve İsa'nın Yeni Ahid ve de Pavlus'un mektuplarında ne kadar zikredildiği hakkında bkz. S. Kim, “Sayings of Jesus”, DPL, 481.

³⁹ Sanders, *Paul and Palestinian Judaism*, s. 513. Whiteley, spekülâtif olduğu kaydını koyarak, Pavlus'un, Mesih'in yalnızca sözle değil, örnekle, yalnız enkarne hayatıyla değil, bedeni olan kilisede devam eden hayatının örneği ile de öğrettiğini kabul ettiğini söyler. Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 213; Mesih'in örnek alınması hıristiyan hayatının temeli olduğundan dolayı, Pavlus Mesih'in örnek alınmasını söylemeyi ihmal etmez, Kor. I 11/1.

⁴⁰ Alexander, *The Ethics of St. Paul*, s. 104-106.

⁴¹ Kor. I I 4/15-16, 11/1. Prudy, a.g.m, IDP, IV, 701; Weiss, a.g.e., II, 554.

⁴² Gal. 5/13-17; Rom. 8/5-11. Weiss, a.g.e., II, 556; Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 213; Fitzmayer, *Paul and His Theology*, s. 99; Beker, *Paul The Apostle, The Triumph of God in Life and Thought*, s. 289; Ridderbos, *Paul: An Outline of His Theology*, s. 282; Powell Davies, *The First Christian*, s. 145; Rowland, *Christian Origins*, s. 221.

gerisindeki güçtür. Ölümlü bedende, Ruh'un dünyadaki hakimiyetini ifşa etmeleri için onlara ahlaki görevlerini gösterir⁴³.

Yenilenen insan akli da, kriterleri değiştiği için, iyinin belirlenmesinde önemli bir role sahip ⁴⁴ olarak kabul edilir.

Monoteist ahlakî mirasa sahip bir yahudi olarak Pavlus, insanla Tanrı arasında doğru ilişkiler meydana getirme yeteneğinin olması bakımından Şeriat'ı reddetmekle birlikte Şeriat'ın kendisi için ahlaki anlamda geçerli bir davranış rehberi oluşunu asla reddetmez⁴⁵. Şeriat'ın ilgası anlamına gelebilecek ifadelerine -bazen gerçekten de onu kastetmiş olmasına- rağmen, ahlak için Şeriat hala ölçüt olmayı sürdürmektedir. Bu devamlılığı, ahlaki öneme sahip olan emirlerin onda dokuzunun Eski Ahid ve Apokrif metinlerin ahlaki standartlarına oldukça yakın oluşunda görmek mümkündür⁴⁶. Şeriat'ın emirleri içinde On Emir'in özel bir yeri vardır ve Pavlus, bunları özellikle iktibas eder⁴⁷.

Bir toplum tarafından kabul gören ve uygulanan gelenek, ahlakî davranışın iyi ya da kötülüğü konusunda bir ölçüdür. Çünkü, Pavlus, inananlara nasıl davranmaları gerektiğini yazarken, onlardan halkın gözünde iyi olanı yapmaya dikkat etmelerini özellikle ister⁴⁸.

Pavlus, diğer milletlerin ahlakî uygulamalarına karşı oldukça eleştireldir. Ancak, onların Şeriat'e sahip olmadıkları halde Şeriat'ın emirlerine uygun davranacaklarını kabul etmesi⁴⁹, doğuştan getirilen şeyleri ifade etmek için Stoik "tabii/doğal" kavramını alması⁵⁰ ahlakî kuralların evrensel olduğunu kabul

⁴³ Beker, a.g.e., s. 289; Rudolf Bultmann, *Primitive Christianity in its Contemporary Settings*, ed. by R.H. Fuller, London and New York, 1956, s. 204-5.

⁴⁴ Rom. 12/2; Filip. 1/9-10; Sel. I 5/21.

⁴⁵ Weiss, *Earliest Christianity*, II, 550-51-52; Prudy, "Paul The Apostle", IDP, IV, 701; Sanders, *Paul and Palestinian Judaism*, s. 513.

⁴⁶ Grant, *Saint Paul*, s. 97.

⁴⁷ Ridderbos, *Paul: An Outline of His Theology*, s. 285. Yeni Ahid'de bir davranış kuralı olarak Eski Şeriat devam etmektedir. Yeni bir Şeriat getirmez. Ancak o, bütün kurtuluş tarihinin tamamlanması ışığında eskiyi uygular. Zeytin Dağı konuşmasında bile Hz. İsa yeni bir şeriat getirmez. Fakat, her durumda eski Şeriat'ın, gelmesi çok yakın olan Tanrı'nın Krallığı ışığında radikal olarak nasıl tamamlanmış olduğunu gösterir. Cullmann, *Salvation in History*, s. 331

⁴⁸ Rom. 12/17-18. Krş. Kor. II 8/21; Alexander, *The Ethics of St. Paul*, s. 276-277.

⁴⁹ "Zira şeriatı olmyan Milletler, şeriatın işlerini tabii surette yaptıkları zaman, onların şeriatı olmayarak kendi kendilerine şeriatlırler; onların vicdanı birlikte şebadet ederek ve düşünceleri aralarında kendilerini itbam ve yahut müdafaa eyleyerek şeriatin işi yüreklerinde yazılı olduğunu gösterir Rom. 2/15.

⁵⁰ Rom. 2/15-16.

ettiğini düşündürür⁵¹. Böyle bir yaklaşım doğru olduğunda, ahlakî kuralların esas kaynaklarından biri de, bizatihi insan tabiatının kendisi olmaktadır. Bu konuda özellikle, paganların cinsel davranışlarını -homoseksüel ve lezbiyen ilişkilerini- eleştirirken, kullandığı “*tabii/doğal*” kelimesini⁵², Stoacıların kullandığı anlamda “*doğa yasası/şeriat*”⁵³ anlamında kullanması, bu yargıyı desteklemektedir. Tanrı tarafından vahy edilen Şeriat ile tabiatta var olan düzen arasında bir benzerliğin olduğunu düşünen helenistik yahudiliğin, Pavlus’un bu yaklaşımında etkisi olduğunu söylemek de mümkündür⁵⁴.

İnsan tabiatının bizatihi iyi-kötünün tespitinde bir ölçüt olarak kabul edilmesini andırır tarzda ahlaki davranışlarda ölçü olarak Pavlus tarafından kullanılan bir diğer unsur da, vicdandır⁵⁵. Bunu ifade etmek için Pavlus *syneidesis*⁵⁶ kavramını kullanır. Eski Ahid ve Qumran Literatüründe karşılığı olmayan ancak Yahudi geleneğine Yetmişler tercümesi (Septuaginte) ile giren bu kavramın⁵⁷, geçmiş ve gelecekteki davranışların iyi-kötü olarak adlandırılmasında bir kriter olarak kullanılabileceğini kabul eder. Bunu, milletler vicdanları sayesinde Musa’nın Şeriat’ının bir kısım emirlerini yerine getirirler⁵⁸ diyerek ifade eder. Bu, Şeriat olmaksızın, vicdanın doğruyu yanlıştan

- ⁵¹ Findlay, “Law”, D(ictionary) of B(ible) of H(astings), Edinburg, 1963, s. 536; Rom. 3/9-19.
- ⁵² “...çünkü onların kadımları tabii kullanışı tabiate muhalif olana çevirdiler; ve aynı suretle erkekler de kadının tabii kullanımını bırakarak şehvetlerinde birbirlerine karşıtılar”.
- ⁵³ Dawies, a.g.m., IDP., II, s. 175; Bu tür kullanımlarına rağmen Morgan, Pavlus’un ahlak anlayışını Stoik tabii yasa/şeriat anlayışı üzerine oturtulmadığını söyler. Morgan, *The Religion and Theology of Paul*, s.179. Stoik tabii yasa hakkında bkz. Bultmann, *Primitive Christianity in its Contemporary Settings*, s. 137.
- ⁵⁴ Weiss, *Earliest Christianity*, II, 550; Mott, “Ethics”, DPL, s. 272. Pavlus’un hem yukarıdaki Rom. 2/15-16 ve tabiatın kadınların saçlarını uzatmalarının onlar için bir izzet olduğunu, ifade etmesi de Şeriat-tabii düzen özdeşliğinin kabulü olarak görülebilir. Fitzmyer, *Paul and His Theology*, s. 102-3.
- ⁵⁵ Rom. II 15; Alexander, *The Ethics of St. Paul*, s. 66.
- ⁵⁶ Pavlus tarafından popüler kullanımdan alınan bu kelime *syneidesis*, basitçe “vicdan azabı” anlamına gelir. Bu da bir şey yaptığımızda eğer bir vicdan azabı duyuyorsak, bu o davranışın yanlış olduğunu ifade eder. Daha sonra üçüncü yüzyıldan itibaren hristiyanlar, onu, Aristo’nun pratik hikmet dediği *phronēsis* olarak anlamaya başladılar. Bu, bir işi yapmadan önce onun yanlış ya da doğru olup olmadığını bilme anlamına geliyordu. Pavlus’un kullandığında kastettiği anlam da budur. Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 210.
- ⁵⁷ Fitzmayer, a.g.e., s. 101-102. Eyyub 27/6.
- ⁵⁸ Rom. 2/14/15; Kor. I 10/23-29.

ayırabilecek bir ölçüt olduğunu kabulün bir ifadesidir⁵⁹. Pavlus'daki *vicdan* anlayışının Stoik felsefeden alınmasına dair yaklaşım, tartışmalı olmasına rağmen, Helenistik felsefeden alındığı ihtimali oldukça güçlüdür⁶⁰.

Ahlakî davranışların bir diğer ölçüsü de, (*agape*) sevgidir. Hıristiyan davranışı için sevgi, bir norm niteliği taşır⁶¹. Pavlus'a göre sevgi kaynaklı davranışlar, aynı zamanda şeriatın desteklediği davranış kurallarıdır⁶². Sevginin bir davranış normu olarak kabul edilir. Weiss'e göre kesinlikle Pavlus'un kendisinin ortaya koyduğu bir şey değil, yahudi bir temelden kaynaklanmaktadır⁶³.

Hıristiyanın davranışının ahlakî bir özellik kazanmış olması için Pavlus, kendisinin de örnek alınmasını ister⁶⁴. Yukarıda Mesih'in bir ölçüt olması zikredilirken değinildiği gibi, Mesih'i takip ettiği için kendi yaptıkları da ahlakî bir davranış kriteri özelliği taşır. Kendisinin bu özelliğe sahip oluşunun bir diğer göstergesi de, yaptığı her şeyin Tanrı'nın lütfu sonunda gerçekleşmiş olduğu hususundaki vurgusudur⁶⁵.

Bir davranışın doğru ya da yanlış olarak kabul edilmesinde yukarıda zikredilen kriterlerin yanı sıra, doğrudan davranışın ahlaki olup olmasını belirlemeyen ancak, o an yapılıp yapılmamasını etkileyen şeyler de vardır. Bunlardan en önemlisi de, sizin davranışınızın karşınızdaki arkadaşınızı nasıl etkileyeceğidir. Bu yüzden Pavlus, kendisinin özgür olduğunu ilan etmekle birlikte, her istediği davranışı yapmadığını söyler⁶⁶. Zira bazı durumlarda bir davranışın bizatihi iyi ya da kötü olmasından daha da önemlisi, o davranışla inanan bir kardeşe zarar vererek onun yoldan çıkmasına sebep olup olunmamasıdır. Bunun bir yansıması olarak da Pavlus, içsel olarak kabul

⁵⁹ Pavlus'un vicdanın ahlaki bir ölçü olarak kullanıldığı yerlerde gönderme yapılanlar yalnızca paganlardır. Yahudiler için bu ölçü, yazılı Şeriat, inanlar için ise, onda sakin olan Ruh'tur. Rom. 2/12-17 vd. Ridderbos, *Paul: An Outline of His Theology*, s. 288.

⁶⁰ Fitzmyer, *Paul and His Theology*, s. 101-102. Alexander, bu kavramın Stoa kaynaklı olduğunu söyler. Alexander, *The Ethics of St. Paul*, s.70.

⁶¹ Rom. 13/8-10, 14/15; Kor. I 13/16, 14; Gal. 5/6.

⁶² Gal. 5/22-25; Prudy, "Paul The Apostle", IDP, IV, 701.

⁶³ Weiss, *Earliest Christianity*, II, 552. Komşu sevgisinin yahudi kaynaklı olduğu ve Hilell tarafından bunun bütün Şeriat olduğu yaklaşımı için bkz. a.g.y; George Foot Moore, *JUDAISM*, II, 85-87.

⁶⁴ Filip. 3/17.

⁶⁵ Kor. I 15/10; François Amiot, *The Key Concepts of St. Paul*, Herder, Freiburg/Nelson, Edinburg/London, 1962, s. 32.

⁶⁶ Pavlus için kötü/pis olan hiçbir şey yoktur. Çünkü her şey Rab'bindir. Onun doluluğunu barındırır. Rom. 14/14; Kor. I 10/23-26, 3/22, 23.

etmediği şeyleri inciline taraftar toplamak ya da taraftarlarının ahlakını bozmamak için benimsiyormuş gibi davranmaktan çekinmez⁶⁷. Pavlus'un bu bakış açısı ve davranış tarzı, kendi anlayışı çerçevesinde insanları kurtarmak amacıyla yapılan ancak bir pragmatizm örneği olarak da kabul edilebilir.

Bu kriterler çerçevesinde, ahlaki davranışları bu kriterlere uygun olan, iyi davranışlar ve olmayan ahlaki olmayan davranışları ikiye ayırmak mümkündür.

C. AHLAKİ DAVRANIŞLAR

Schweitzer, Pavlus'un, iyi işler yapmaya irsi olarak yeteneksiz olan insanın nasıl bu yeteneği kazandığı sorusuna, bu kapasiteye, aklanma sayesinde ulaştığını söyleyerek cevapladığını ifade eder. Bu kapasite, yalnızca İsa Mesih vasıtasıyla ve imanla aklanma doktrinine göre elde edilmiştir⁶⁸.

Aklanma ile elde edilen iyi davranış kapasitesiyle gerçekleştirilen iyi davranışların neler olduğuna geçmeden önce, bu davranışların kendilerinden kaynaklandıkları şeyler olarak kabul edilenlere işaret etmek gerekmektedir.

Pavlus için iyi davranışların kaynaklarından ilki, vaftiz ile aldığımız Ruh'tur. Ahlakî yaşam, Ruh'un isteklerine uygun olan yaşamdır⁶⁹. Zira Ruh, benliğin zıttı olan davranışları arzular⁷⁰.

⁶⁷ “Ben özgürüm, kimsenin kölesi değilim. Ama daha çok kişi kazanayım diye herkesin kölesi oldum. Yahudileri kazanmak için Yahudilere yahudi gibi davrandım. Kendim Şeriat denetimi altında olmadığım halde, Şeriat altında olanları kazanmak için onlara Şeriat altındaymışım gibi davrandım. Tanrı'nın Şeriatine sahip olmayan değil de Mesih'in Şeriatine sahip olan biri olarak, Şeriate sahip olmayanları kazanmak için Şeriate sahip değilmişim gibi davrandım. Güçsüzleri kazanmak için güçsüzlerle güçsüz oldum. Ne yapıp yapıp bazılarını kurtarmak için herkesle her şey oldum. Bunların hepsini, Müjde'de payım olsun diye, Müjdenin uğruna yapıyorum” Kor. I 19-23.

⁶⁸ Schweitzer, *The Mysticism Of Paul the Apostle*, s. 295.

⁶⁹ Gal. 5/13-17, 22-25. Pavlus'un sevgi üzerindeki bu vurgusu sebebiyle, Hıristiyanlığın sevgi ile özdeş olduğu, onun doğduğu zamandaki Yahudiliğin ise, kuru ve soğuk bir emirler bütünü olduğu, sevgiye yer vermediği genel olarak kabul edilen bir yaklaşım tarzıydı. Bu yaklaşımın sonucu olarak da Pavlus'un sevgi üzerindeki vurgusu, eskiden yok olan, onunla önem kazanan bir şey olarak kabul edilirdi. Oysa birinci yüzyıl Yahudiliği hakkında yapılan çalışmalar, Pavlus'un sevgiye dair yaklaşımının yalnızca onunla gündeme gelmediği, o dönemde sevgi ve özellikle de komşu sevgisine (“...ve Komşunu kendin gibi seveceksin” Levililer 19/18) dair vurguların hayli fazla olduğu ortaya koyduğu gibi, Pavlus'un sevgi-Şeriat ilişkisine dair yaklaşımlarının temellerinden birinin birinci yüzyıl Yahudiliği olduğunu da göstermiştir. Bu bakış açısı için bkz. Moore, *Judaism*, II, 85-87.

⁷⁰ Gal. 5/13-17.

İkincisi ise sevgidir. Yeni dönemin bütün davranışlarının temeli sevgi üzerine oturtulur. Sevgi, şeriatın tamamlanmasıdır. O, şeriatın yerini almaz, daha ziyade, onun ahlakî isteklerini yerine getirme ve anlamada yeni bir güç işlevi görür⁷¹. Bu yüzden bu dönemin ahlakî davranışları, sevgiden kaynaklanmalı, Ruh'a uygun olmalıdır. Çünkü iyi davranış, Ruh-dolu-hayatın normal bir ifadesidir⁷².

Pavlus açısından ahlakî anlamda iyi olan davranışların neler olduğunu, hem doğrudan yapılmasını istediklerinden, hem de yapılmasını istemediği davranışların tersinden onun yapılmasını istediği davranışlar olduğu var sayımından hareketle tespit edilebilir. Tespit edilebilecek bu davranışları toplumsal ve bireysel yönü ağır basanlar olarak iki gruba ayırmak da mümkündür.

İnsanlar arasındaki ilişkilerde samimi olmak, birbirlerine karşı şefkat göstermek, misafirperver olmak, ihtiyaç içinde olanlara yardım etmek, kötü davranışa karşı iyilikle karşılık vermek, zulmedenler hakkında iyilik dilemek, mütevazı olmak, toplumda hor görülenleri koruyup gözetmek gibi davranışlar, Pavlus'un mektuplarında kabul gören fertler arası/toplumsal özelliği olan davranışlardır.

Sevmek, sıkıntılara karşı sabretmek, iyiyi kötünden ayırmak, iyi olana sıkı sıkıya sarılmak, bağlılık, başkalarının çektiklerini hissederek acılarını paylaşmak, kızmamak, başkalarına karşı düşmanlık beslememek, onlar hakkında hayır dilemek, özgece davranmak⁷³, yumuşak huylu olmak, kendine hakim olmak, Rabb'e kullukta daim olmak ve duaya kendini vermek gibi davranışlar, ferde yönelik övülen ahlakî tavırlardır⁷⁴.

Pavlus tarafından istenen davranışların karşısında istenmeyen davranışlar yani ahlakî olmayan davranışlar yer almaktadır.

D. AHLAKÎ OLMAYAN DAVRANIŞLAR

İyi davranışlar Ruhtan ve sevgiden kaynaklandığı gibi, kötü davranışlar da doğal benlikten kaynaklanırlar. Bu yüzden de Ruh'un hakim olduğu yeni hayata

⁷¹ Mott, "Ethics", DPL, s. 271; Şeriat'ın tamamlanmasına dair bkz. Amiot, *The Key Concepts of St. Paul*, s. 81.

⁷² Prudy, "Paul The Apostle", IDP, IV, 701.

⁷³ "...çünkü eğer yiyecek sebebi ile kardeşin mahzun olursa, artık sevgiye göre yürümüyorsun. Onun uğruna Mesih'in öldüğü kimseyi yiyeceğin ile helak etme". Rom. 14/15.

⁷⁴ Pavlus tarafından ahlakî olarak kabul edilen ve övülen davranışlar/tavırlar Sel. I 5/14, 15-16, 21; Gal. 5/19-21,22-25; Rom. 12/9-18 gibi metinlerinden alınmıştır.

aykırı olan davranışlardır ve onlardan kaçınmak gerekmektedir⁷⁵. Kaçınılması gereken davranışların neler olduğu, yoğun bir şekilde Korintlilere Mektup, Galatyalılara Mektup ve Romalıları Mektup'da yer alır. Bunların bir kısmı kadın erkek arasındaki cinsel ilişkiyle alakalı olanlardır: Zina⁷⁶, cinsel sapıklıklar -lütillik ve lezbiyenlik- ve eş cinsellik⁷⁷ gibi.

Bu tür davranışların yasaklanma sebebi, bunların doğrudan bedenle alakalı olmalarıdır. Zira inananların bedenleri kendilerine ait değildir. Onlar İsa Mesih'in kendisinde yaşadığı şeylerdir. Bu yüzden de, bedenin dahil olduğu bu tür davranışlar, yalnız ferden kendi bedenine karşı işlenmiş bir suç değil, aynı zamanda İsa Mesih'e karşı işlenmiş birer suç olduklarından, çirkin görülmüş ve yasaklanmış davranışlardır⁷⁸.

Ahlaki olmayan diğer davranışlar ise, putperestlik, tamahkarlık, küfürbazlık, ayyaşlık, gâsıp olmak; fucur, iki yüzlülük, böbürlenme, bilgiçlik taslamak; büyücülük, çekişmek, kıskançlık, öfke, bencil tutkular, ayrılıkçılık, çılgın eğlenceler vb. leridir⁷⁹.

⁷⁵ Kor. II 7/1, Gal. 5/13-17,19-21.

⁷⁶ Pavlos'un ahlak öğretisinin Yahudi kaynaklı olduğunun delillerinden biri de, Kor. I 5/9-12'deki zina suçu işleyen inananların ceza olarak cemaatten kovulmasıdır. Pavlus'un kendi ifadesiyle "kötü adamı kendi aranızdan çıkarın". Eski Ahid'de bu ceza, Levililer 20/5-6'da "...ve Molek'in ardınca zina etmek üzere kendi ardınca zina edenlerin hepsini, kavmlarının arasından atacağım. Ve cincilerin ve bacıkların ardınca zina etmek üzere, onlara dönen cana karşı döneceğim, ve onu kavminin arasından atacağım" şeklinde yer alır. Bu metin dışında Eski Ahid'deki zina ilgili diğer hükümlerin tamamına yakını, bu tür filleri işleyenlerin taşlanarak öldürülmesini ve kötülüğün İsrail arasından kaldırılmasını emreder. Levililer 20/10-21; Tesniye 22/22-27. Yahudi kaynağı kullanmakla birlikte Pavlus zina ilgili en hafif cezayı seçmiş görünmektedir. Pavlus'un zinaya karşı takındığı tavrın aldığı Şeriat eğitimi arkaplanından kaynaklanmasının yanı sıra, vaftizle inananın öldüğü ve yeniden dirildiği, İsa Mesih'in çektiğini yaşayarak onunla bir olması ve Ruh'u almış olduğunu kabul etmesi yatar. Vaftiz sonrası, artık kendisi yaşamıyor, İsa onda yaşamaktadır. Beden inananın olmaktan çıkmış Mesih'in yaşadığı beden haline gelmiştir; kutsiyet kazanmıştır. Zina, kutsal olanın kirletilmesi anlamına geldiğinden kimsenin zina türü bir davranışla kendisinin olmayan bir bedeni kullanma ve kirletme hakkı yoktur. Ayrıca, beden Ruh'un da mabedidir. Bütün günahlar bedenin dışında gerçekleşiyor olmasına rağmen zina bizatihi bedende vuku bulan ve iki kişinin bir beden olduğu bir fiildir. Bu yüzden de Pavlus buna özel bir itina gösterir. Zinaya beden ilişkisi bağlamında bakan metinler için bkz. Kor. I 6/12-20, 12/27. Gal. 2/19-20. Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 213-15; Morgon, *The Religion and Theology of Paul*, s.189.

⁷⁷ Sel. I 4/3-5; Kor. I 5/9-12, 6/9-11; Rom. 1/26-27.

⁷⁸ Amiot, *The Key Concepts of St. Paul*, s. 225; Morgon, *a.g.e.*, s. 189.

⁷⁹ Kor. I 5/9-12, 6/9-11; Gal. 5/19-21; Rom. 12/9-18.

Pavlus'un ahlaki ve ahlaki olmayan bu davranışları eskatolojiyle ilişkilendirmesi, bunların Pavlus öncesi Hıristiyan İlmihal eğitiminin unsurları olduğu ve bunları kendisinden öncekilerden miras aldığını ve kullandığını gösterir⁸⁰.

Bireysel ahlakın yanı sıra Pavlus'da sosyal ahlak denilebilecek bir ahlak anlayışının da var olduğunu söylemek mümkündür.

E. SOSYAL AHLAK

Bu başlık altında ahlaken övülen davranışlar içinde yer alan ancak toplumsal yönü ağır basanlar -yukarıda kısa da olsa bahsedildiği için- ele alınmayacak, daha çok Pavlus'un sosyal statülere bakışı ele alınacaktır⁸¹.

İnsanlar ihtida ederek Mesih'e katıldıklarında, yeni bir yaratık haline gelirler. Bu yüzden de artık onlar eski dünyevi ölçütlerle değerlendirilemezler⁸². Vaftizle Mesih'i giyinmeleri sebebiyle ne yahudi, ne yunanlı, ne özgür ne köle, ne kadın ne de erkek ayrımı vardır. Çünkü, herkes Mesih'te birdir⁸³.

Pavlosu'nun bu eşitlikçi yaklaşımı, her bir ferdin kurtuluş ihtiyacı içinde olması ve eşit olarak Tanrı'ya ulaşabilmesi anlamında yani, tamamen dini anlamdadır. Pavlus bu yaklaşımıyla bir kısım insanların Tanrı huzurunda ayrıcalıklı konumda olmalarını ortadan kaldırmış, günahkarlık, kurtuluşa muhtaç olma ve kurtuluşu elde etmede bütün insanları -yahudi, yunan, pagan- aynı konumda eşitlemiştir⁸⁴.

Ancak, onun bu ifadelerinden sosyal statüleri kaldırdığı ya da kaldırılmasını istediği anlamını çıkarmak mümkün değildir; zaten Pavlus'un bunu ima eder türden bir ifadesi de yoktur. İncilinde de var olan düzeni güçle değiştirmeye

⁸⁰ Fitzmyer, bu ahlaki-gayr-i ahlaki davranışların Hellenistik, Stoik felsefi yazılarla ve Filistin'deki Yahudi metinleriyle (Essenilerinki ile) karşılaştırılmasının yanlış olacağını ifade eder. Fitzmyer, *Paul and His Theology*, s. 100-101. Pavlus'a aidiyeti tartışmalı olanlarla Pastoral mektuplarda da davranış listeleri yer alır. Bunlar Greko-Roman dünyasındaki aile üyelerinin, karı-koca, çocuk, köle ve efendilerin görev listesidir. Bu listeler, Pavlus'un bu talebeleri zamanlarının ahlaki problemlerini aldıklarını ancak onları genelleştirmeksizin naklettiklerini gösterirler. Fitzmyer, a.g.e., s. 101.

⁸¹ Pavlus'un ve İsa'nın ahlak anlayışlarının sosyal oluşu ve ikisinin ahlak anlayışları arasındaki benzerlikler için bkz. Morgon, *The Religion and Theology of Paul*, s.194-95.

⁸² Kor. II 5/17; Gal. 6/15.

⁸³ Gal. 3/27-28.

⁸⁴ Alexander, *The Ethics of St. Paul*, s. 113-347; Weiss, *Earliest Christianity*, II, 585; Ernest Troeltsch, *The Social Teaching of Christianity*, s.61'den nakleden, Weiss, a.g.e., II, 586; Ridderbos, *Paul: An Outline of His Theology*, s. 317

yönelik sosyal bir program sunmaz⁸⁵. Kadının erkekler karşısındaki durumuyla alakalı ifadeler de, bunun böyle olmadığını ortaya koymaktadır⁸⁶. O, yeryüzündeki düzenin Tanrı tarafından konulduğunu bu yüzden de onun devamını sağlayacak türden davranışların sürdürülmesini, herkes ne haldeyken çağrıldıysa o halde kalmasını ister⁸⁷. Köle, köle olarak kalmalıdır. Köle ya da özgür olmak Tanrı huzurunda bir avantaj değildir⁸⁸. Hangi konumda olunursa olunsun asıl olan, Tanrı'nın iradesine uygun olarak yaşamaktır⁸⁹. Pavlus, sosyal eşitsizliğe karşı devrimci değil, geleneksel, hatta muhafazakar bir tavır sergiler. Bunlar hususundaki geleneksel yaklaşımdan tek farkı, geleneksel olarak var olan yükümlülükleri ahlakî alana (sifere) yükseltmeye çalışmış olmasıdır⁹⁰. Sosyo-ekonomik özgürlük önemli değildir; önemli olan, Mesihte'ki iç özgürlüktür⁹¹.

⁸⁵ Ridderbos, *a.g.e.*, s. 316-317.

⁸⁶ Kor. I 11/2-16; 14/35-37. Bu metinlerdeki kadınlara yönelik yaklaşımlara karşı farklı çözüm yolları ileri sürülmüştür. Anderson Scott'a göre, Kor. 14/34-35 metinleri sonradan asıl metne katılmıştır. Dolayısıyla sahtedir. Ghoshide, buradaki ifadelerin bir ayrımcılık değil, kadınların da kehanette bulunmaları anlamına geldiği için bir lütf olarak kabul eder. Heiring de Ghoshide yakın bir tarzda, bu metinlerin,örtülü olduğu zaman kadının kehanette bulunabileceği anlamına geldiğini kabul ederek bir ayırımın olmadığını söyler. Ancak Whiteley, Mesih'te olmayla aradaki bütün farklılıklar kalkmış olsa da, evlilikteki ikincil durumuna ek olarak kadının cinsiyeti sebebiyle Pavlus'un onları daha aşağı bir statüde bulduklarına inandığını söyler. Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 224-225.

⁸⁷ "Herkes ne durumda çağrıldıysa, o durumda kalsın. Köleyken mi çağrıldın, üzülme. Ama özgür olabilirsen, fırsatı kaçıрма! Rabb'in çağrısını oldığı zaman köle olan kimse, şimdi Rabb'in azatlısıdır. Özgürken çağrılmış olan da Mesih'in kölesidir. Bir bedel karşılığı satın alındınız. İnsanlara köle olmayın. Kardeşler, herkes ne durumda çağrıldıysa,Tanrı önünde o durumda kalsın". Kor. I 7/21-24.

⁸⁸ Kor. I 7/21-24. Pavlus'un köle ve özgür anlayışı ve bu anlayışının Roma Hukukundaki köle ve özgür insan anlayışıyla aynı olduğuna dair bkz. G. M. Toylar, "Roman Law in The Writings of Paul -The Slave and The Freedman", NTS, 1970-71, XVII, 73-79.

⁸⁹ Mott, a.g.m., DPL, s. 273-74. Pavlus'un Mesih-Tanrı ve Kilise-Rab ilişkisinden hareketle Kor. I 11/2-16'daki kadın erkek hakkında yaptığı benzetmelere dair Whiteley, Pavlus'un bu konulardaki yaklaşımının ebedi özellikte şeyler olmak yerine yaşadığı dönemin toplumsal şartlarının bir sonucu olduğunu ve eğer Pavlus farklı bir medeniyette yaşamış olsaydı farklı benzetmeler kullanırdı, der. *The Theology of St. Paul*, s. 223.

⁹⁰ Weiss, *Earliest Christianity.*, II, 587, 89; Harvey K. McArthur, "Ethical Teaching of St. Paul", İDB, s. 246; Leander, *Paul and His Letter*, s. 95-96, 98, Beker, *Paul the Apostle*, s. 324. Pavlus adını kullanarak mektup kaleme alanlar, mevcudu koruma hususunda Pavlus'tan daha da muhafazakardırlar. Kadının ev hizmetlerini yapması, kilise hizmetlerine katılmaması Tim I 2/11-12; kadının kocasına, kocanın karısına tabi olması Efes. 5/22;

Pavlus'un mevcudu muhafaza etmek anlamındaki yaklaşımı, onun devlete karşı tavrında da görünür. Pavlus'a göre, bütün yönetimlere boyun eğmek gerekir, çünkü bütün yönetimler Tanrı'dandır⁹².

Cemaat içindeki kardeşlere yönelik sürekli olarak inananları teşvik etmesi, bazıları tarafından sosyal dayanışmayı esas alan bir ahlakî kaygı olarak görülme istenmiştir. Bu kaygı cemaat içi dayanışmayı esas alan cemaat etiği mi, yoksa bir sosyal etik midir?

Pavlus'un ihtiyaç içinde olanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik tavsiyelerinin tamamı cemaat içi yardımlaşmaları desteklemeye yöneliktir. Ahlakî davranışların bir kısmında, "samimi olmak", "şefkat göstermek", "misafirperver olmak", "ihtiyaç içinde olanlara yardım etmek", "kötü davranışa karşı iyilikle karşılık vermek", "zulmedenler hakkında iyilik dilemek" vs. cemaat dışı insanları da içine alacak türden evrensel davranış kuralları gibi görünüyorsa da, bağlamları göz önüne alındığında böyle bir sonuç çıkarmak kadar, tersi bir sonuç çıkarmak da mümkündür.

Ancak, yine de bu tavırların bir kısmını evrensel, bir kısmını ise cemaat içi dayanışma örnekleri olarak görmenin gerekli olduğunun işaretleri de çıkartılabilir. Evrensel özelliğe sahip olanlar için mesela, "sevgi"⁹³, "düşmanlara karşı iyilik dilemek"⁹⁴, "misafirperverlik"⁹⁵. "Kutsallara yardım edin, kardeşlerinizden ihtiyaç içinde olanların ihtiyaçlarını giderin, birbirinize karşı hoşgörülü olun gibi ahlakî emirler ise, cemaat içi olan, ancak cemaat dışı sosyal ahlak denebilecek bir özelliğe de sahip emirler olarak da kabul edilebilir.

Pavlus, ekonomik meseleleri sorgulamaz ya da refahın fakir ve zengin arasında eşit olarak yeniden dağıtılması anlamında ekonomik meselelere yönelik

Koles.3/18; Titus 2/3-5; kölenin efendisine itaat etmesi Efes. 6/5-8; Koles. 3/22, 4/1; Tim.I 6/1-2.

⁹¹ Leander, *Paul and His Letters*, s. 95; Christopher Rowland, *Christian Origins, An Account of the Setting and Character of the Most Important Messianic Sect of Judaism*, SPCK, 1983, s. 214 Beker, *Paul the Apostle*, s. 323. Pavlus'un bu iç özgürlük anlayışının Stoiklerdeki iç özgürlük anlayışı arasındaki benzerlikle ve farklar için bkz. Leander, *Paul and His Letters*, s. 96.

⁹² Rom. 13/1-7. Morgan, bu yaklaşımın sebeplerinden birinin imparatorluğun kendisine iyi davranması ile ilgili kişisel tecrübesi olabilir. Morgan, *The Religion and Theology of Paul*, s.186. Pavlus'un yönetimlerle ilgili bu yaklaşımının farklı yorumları için bkz. Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 228-29.

⁹³ "Rab, birbirinize ve bütün insanlara olan sevginizi, bizim size olan sevgimiz ölçüsünde çoğaltıp, arttırsın" Sel. I 3/12.

⁹⁴ "Size zulmedenler için iyilik dileyin, İyilik dileyin, lanet etmeyin" Rom. 12/14.

⁹⁵ Rom. 12/13-14.

var olanı değiştirmeye yönelik bir teklifi de yoktur. Mesih'teki eşitlik anlayışını ekonomik eşitliğe yol açacak kadar ileri götürmez. Bir diğer ifadeyle Pavlus, sosyo-ekonomik ayırımlarla uğraşmaz; daha çok kendisini bireysel davranışlara hasreder⁹⁶.

Mesih'teki özgürlüğü, eşitliği vurgulamasına rağmen, bunların yaşandığı toplum hayatına yönelik tavrının muhafazakar bir nitelik taşımasını Elaine Pagels, ifte standart olarak vasıflar ve şöyle der: “Pavlus, kölelerin ve kadınların kurtuluşunu iddia ederken, onların mevcut madunluklarının ifadesi olan sosyal yapılara meydan okumakta tavsar”. “Yahudiler ve milletler durumunda ‘yeni insanlık’ Pavlus için yeni, mevcut bir sosyal gerçeklik oluşturur. Ancak, köleler ve kadınlar ayırımını ve madunluğunu düzenleyen müesseselere meydan okumayı düşünmez. Pagels'in ifade ettiği gibi, bunu ifte standart olarak da görmek mümkündür: Mesela, Tevrat'ın koşer kurallarını devam ettirmek, “Mesih'in kendisi için öldüğü özgürlüğü reddetmek” olarak görülürken sosyal, siyasi ve evlilikle ilgili kuralları ve gelenekleri devam ettirmek kabul edilebilir olarak görülür ve hatta tavsiye bile edilir. ‘Yeni insanlık’ yahudi ve milletler arasındaki bütün ilişkileri değiştirmekle birlikte Pavlus, inananların sosyal, cins ve siyasi ilişkilerin bütün yapısına bu değişikliğin yansımaya izin vermez”⁹⁷.

Sosyal ahlak erevesi içinde yer alacak bir diğer unsur da, az önceki bölümde ahlaki davranışın bir ölçütü olarak zikredilen, Pavlus'un başkalarına zarar verecek olan bir takım davranışlardan kaçınması ve inananlardan da bu tür davranışlardan kaçınmalarını istemesidir. Kendisine her şeyi yapmasına izin verilmiş olmasına rağmen her şeyin cemaat için faydalı olmadığını zikretmesi bunun bir ifadesi olduğunu, ya da Hıristiyanların davranışları için bir prensip olarak vaz edildiğini söylemek daha doğru olacaktır⁹⁸.

Pavlus'un bütün dini anlayışı, Hz. İsa'nın yeniden dönüşü üzerine bina edilmiştir. Bu yüzden onun ahlak anlayışının da, eskatolojiyle sıkı bir ilişkisi vardır. Bu yüzden de, bir sonraki başlık altında ahlak-eskatoloji ilişkisinin ele almak yerinde olacaktır.

⁹⁶ Beker, *Paul the Apostle*, s. 323.

⁹⁷ Beker, *a.g.e.*, s. 324.

⁹⁸ “Bize her şey serbest, ama her şey yararlı değildir. Her şey serbest, ama her şey yapıcı değildir. Herkes kendi yararını değil, başkalarının yararını gzetsin” Kor. I 10/23. Ayrıca bkz. Kor. I 6/12. Stendahl, *Paul Among Jews and Gentiles*, s.61.

F. AHLAKÎ DAVRANIŞLARIN ESKATOLOJİYLE İLİŞKİSİ

Pavlus için Hıristiyanların yaşadıkları an, iki devrenin arası olan bir geçiş dönemidir. Mesih'in ölümü, dirilmesi ve Tanrı tarafından yüceltilmesi, Tanrı'ya düşman olan güçler üzerindeki hakimiyetini başlatmış ancak, mesih öncesine ait olan her şeyin ortadan kalkması, Mesih'in ikinci gelişinde gerçekleşecektir⁹⁹. Onun dönüşüyle Tanrı'nın iradesine muhalif olan bütün güçler ve en son olarak da ölüm ortadan kalkacaktır¹⁰⁰. Son başlamış ancak, henüz tamamlanmamıştır. Tanrı'nın iradesine muhalif olan güçler tam olarak ortadan kalkmadığı gibi, günah da varlığını sürdürmektedir. Mesih'le yeni bir dönemi yaşayan Hıristiyanlar, eski dönem tam olarak ortadan kalkmadığı için geçiş döneminin sıkıntısını yaşamaktadırlar¹⁰¹.

Pavlus'un ahlakı da bu sıkıntılı durumun etkisini üzerinde taşır. Günah, varlığını devam ettirdiği için ve günah işleyenler de gelecek olan Tanrı'nın krallığında payları bulunmayacağından Pavlus, inananları uyarırken, günah işleyenlerin Tanrı'nın krallığını miras alamayacaklarını, özellikle vurgular¹⁰². Gelecek çağda pay sahibi olmak için, bedene değil, Ruh'a uygun bir hayat yaşamalarını onlardan ister¹⁰³. Hıristiyanların, herkesin yaptıklarına göre yargılanacağı o günde Tanrı'nın ya da Rabb'in arzularını yerine getirerek erdemli fiillerle doğruluklarını ortaya koymaları gerekir. Bu *ara dönemde*, vaftizle günahların affı da mümkün değildir. Çünkü vaftizin bu fonksiyonu, vaftiz öncesi olanlara hasredilmiştir¹⁰⁴.

Pavlus'un evlilik ve bekarlıkla ilgili yaklaşımları bile büyük oranda eskatoloji ile bağlantılıdır¹⁰⁵. "Kardeşler, şunu demek istiyorum, zaman daralmıştır. Bundan böyle, karısı olanlar karıları yokmuş gibi, yas tutanlar yas tutmuyormuş gibi, sevenler sevinmiyormuş gibi, malı olanlar malları yokmuş gibi, dünyadan yararlananlar alabildiğine yararlanmıyormuş gibi olsunlar. Çünkü dünyanın şimdiki hali geçicidir¹⁰⁶".

⁹⁹ Filip. 2/9/11.

¹⁰⁰ Kor. I 15/24-26.

¹⁰¹ Mott, "Ethics", DPL, s. 272.

¹⁰² Gal. 5/19; Kor. I 6/9.

¹⁰³ Gal. 5/13-17.

¹⁰⁴ Bultmann, "Eschatology in The New Testament", NTS, s. 15; Weiss, *Earliest Christianity*, II, 559-562

¹⁰⁵ Weiss, *Earliest Christianity*, II, 563,581; Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. 215-216.

¹⁰⁶ Kor. I 7/29-31.

Pavlus'un dışsal bir takım olumsuz uygulamalara reform türü yaklaşımlarda bulunmaması, onun bu yaklaşımış olan eskatolojik anlayışı ile iliřkili¹⁰⁷ olarak kabul edilebilir. Bu yaklaşım, "muhafazakar" bir tarzı doğurmuştur. Bunun sonucu olarak da herkesin bulunduğu hal üzere kalmasını ve sosyal rollerini değiştirmemelerini ister¹⁰⁸. Pavlus'un öğretilerinde şimdiki her şey gelecek tarafından gölgelendiği için şimdiki kurumlar, önemlerini kaybederler¹⁰⁹.

Buradan hareketle, Pavlus'un ahlak anlayışının temelinin, yeni dönemin hakimi ve her türlü bağlayıcılığın normu haline gelen kristolojinin ve gerçek anlamda kurtuluşun gerçekteleceği Mesih'in ikinci gelişinin, Parousia'nin üzerine kurulduğunu söylemek uygun gibi görünmektedir¹¹⁰.

Bu makalenin giriş kısmında Grant, Pavlus'un ahlak anlayışının orijinal olmak yerine bir takım vurgularda değişiklikler yaptığını söylediği nakledilmişti. Bu da Pavlus'un ahlak anlayışının arka planı meselesini gündeme getirmektedir. Bu yüzden, tüketici bir tarzda olmasa da, Pavlus'a ait olanların ve olmayanların ya da onun orijinalitesinin görülmesi açaşından ahlaki anlayışının arka planının da kısaca da olsa ele alınması gerekmektedir.

G. PAVLUS AHLAKININ ARKAPLANI

Pavlus'un ahlakî öğretileri, hususi ve somut tavsiyelerinde, onun Ferisi-yahudi ve helenistik ve kilise geleneğini yansıtır¹¹¹. Bu yüzden de, Pavlus'un ahlakî öğretilerini oluşturan üç unsuru birbirinden ayırmak mümkündür:

1. Yahudi- Ferisi Arkaplanı

Pavlus yahudidir ve kendi ifadesine göre de, şeriat'a Ferisi¹¹² bir perspektiften bakar. Pavlus'un bu yönü, teolojiyi, ahlakî/dini ve davranışı aynileştirmesinde, şeriat'e karşı olan saygısında ve ahlakî öğretilerinin ayrıntılarında -mesela, cinsi ahlaka karşı tutumunda¹¹³ ya da hristiyanlar arasındaki davalara bakıřında¹¹⁴- yansımasını bulur. Pavlus'un devraldığı ahlakî

¹⁰⁷ McArthur, "Ethical Teaching of St. Paul", IDP, s. 246-47; Alexander, *The Ethics of St. Paul*, s. 112.

¹⁰⁸ Kor. I 7/17-24; Leander, *Paul and His Letter*, s. 95.

¹⁰⁹ Morgan, *The Religion and Theology of Paul*, s.192.

¹¹⁰ Leander, *Paul and His Letters*, s.89, 95.E. C. Devick, "Eschatology", DAC, s.362.

¹¹¹ Bunlar için bkz. A. Ziesler, *Pauline Religion*, Oxford University Press, New York, 1990, s.116-26.

¹¹² Filip. 3/5.

¹¹³ Bu konuda daha ayrıntılı bir anlatımı için bkz. yukarıda ahlakî olmayan davranışlar kısmı.

¹¹⁴ Kor. I 5-6.

monoteizm, dinde kaynağı olmayan bir davranış ve davranışa yansımayan bir dini düşünceyi imkansız kılar¹¹⁵. Kadınların, çocukların, kölelerin ve ailenin diğer üyelerinin görevlerinden bahsederken farkında olmayarak, Yahudilikten kaynaklanan geleneksel öğretiyi ifade eder. Rom. 13/9'da zina, cinayet, hırsızlık ve kıskanmayı yasak olarak kabul ettiğinden, On Emir'i esas alır. Ahlakî ve törensel olanlarla Şeriat arasında bir ayırım yapmasına rağmen, ahlaki öğretisinin çoğunu Eski Ahid'den alır¹¹⁶.

2. Helenistik Arkaplan

Tarsus'daki Stoacılar, felsefelerini Sokrates gibi gezerek toplum içinde icra etmeye çalışıyorlardı. Pavlus'un bütün öğretilerinde olduğu gibi, helenistik özellikleri içselleştireceği düzenli bir eğitimi görmemiş olsa da Tarsus gibi bir yerde yaşamış olması, o ortamda bulunmanın sonucu olan bir takım etkileri kaçınılmaz kılmaktadır¹¹⁷. Kullandığı kavramların bir kısmı ancak, helenistik arkaplan kabul edildiği zaman açıklanması mümkün hale gelir. Gerçi Filistin Yahudiliği ve Hellenistik Yahudilik hakkındaki son çalışmalar, helenistik unsurların Filistin'e kadar sızdığını ve mesela, bir Filistin-Helenistik Yahudilik ayırımının çok net olarak savunulamayacağı ortaya konulmuş olsa da, Stoacılığın asıl olarak batı kökenli olduğundan bu tür etkileri, helenik unsurlar olarak kabul etmek yanlış olarak kabul etmemek gerekir.

Pavlus'un ahlak öğretisindeki helenistik unsurlar olarak -yukarıda da ifade edildiği gibi- "tabii vahiy" ve doğal Şeriat¹¹⁸ ile "vicdan"¹¹⁹ ahlakî bir norm olarak telakki edişi, kabul edilebilir. Grant, helenistik unsurları, ahlak anlayışına farkında olmaksızın katmış olmasına rağmen, bu etkinin baskın olmadığı ve Pavlus'un Qumran cemaatinin yaptığı gibi, yahudi ahlak kodunu esas aldığını söyler¹²⁰.

¹¹⁵ Prudy, "Paul The Apostle", IDP, IV, 701.

¹¹⁶ Whiteley, *The Theology of St. Paul*, s. Grant, *Saint Paul*, s.97.

¹¹⁷ Whiteley, a.g.e., s.211. Angus, Plotinizm'in Hıristiyan teolojisinde ve felsefesinde etkili olduğu gibi, Stoizm de ahlak öğretilerinde etkili olmuştur der. S. Angus, *The Religious Quests of The Graeco-Roman World*, John Murray-Albemarle Street, London, 1928, s. 69. Pavlus'un Stoacı kavramlar kullanmasıyla ilgili olarak bkz. Davies, *Paul and Rabbinic Judaism*, s. 180-181.

¹¹⁸ Rom. 1-2.

¹¹⁹ Rom. 2/15, 9/1, 13/5 gibi.

¹²⁰ Grant, *Saint Paul*, s. 97.

3. Kilise Geleneği

Bu üçüncü başlığın altında, İsa hakkında anlatılanlar, ilk dönem kilise hayatı ve Pavlus'un kendisine özgü Hıristiyanlık tecrübesine yer verilebilir.

Artan bir şekilde bilim adamları arasında ilk Hıristiyan cemaatinin yerleşmiş ahlakî bir geleneği olduğu ve Pavlus'un mektuplarına da bunların yansıdığı, savunulmaya başlanmıştır¹²¹. Weiss, Pavlus'un ahlaki kaynaklarından biri olarak bunu zikreder ancak, bunun Pavlus'a yaptığı etkiyi bu tür bilgileri içeren kaynaklar elimizde olmadığından bilemiyoruz, diye de ekler¹²².

İsa'nın ahlak anlayışı, aşkın ya da eskatolojik bir ahlaktır. Ancak bu, gelecek yargılama beklentisinin, davranışlar için bir kaide olması anlamına gelmez. Onun ahlak anlayışında, Eski Ahid'in "bunu yap, kurtulacaksın" gibi şeyler olmadığı gibi, ahlakında asketizme de yer yoktur. Ahlakı, aşkın bir ahlak anlayışdır. İsa'nın ahlak anlayışı hakkında böyle kaba bir çerçeve çizmek mümkün olmasına rağmen, onun adına nakledilen ve ahlaki emirler olarak kabul edilecek şeyler hususunda kesin bir şey söylemek mümkün görünmemektedir. Zira, onun diye nakledilen sözlerin ne kadarının ona ait olduğu hususunda tatmin edici bir sonuca oluşmak da aynı ölçüde mümkün değildir¹²³.

¹²¹ McArthur, "Ethical Teaching of St. Paul", s. 245-46.

¹²² Weiss, *Earliest Christianity*, II, 558.

¹²³ Grant, *Saint Paul*, s. 194.